

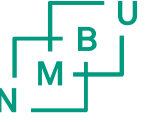
LANDTIME WP2

Bærekraftig besøksforvaltning – erfaringer fra kommunal planlegging i Nordland

Knut Bjørn Stokke, NMBU, Institutt for by- og regionplanlegging

Presentasjon KDD 8. mai 2024

Jan Vidar Haukeland (TØI), Inger-Lise Saglie and Morten Clemetsen (NMBU),
Ingo Mose, Oldenburg University, Nordland County Council

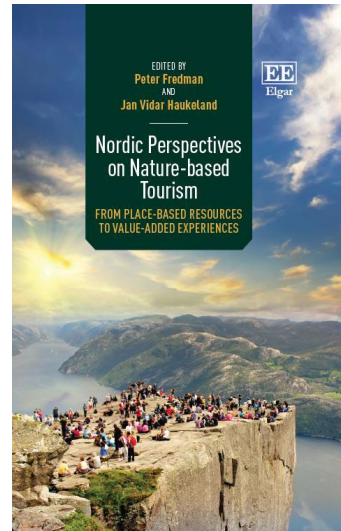
LandTime WP2: Time Horizons, static and dynamic elements in local planning

- Goal: Investigate visitor strategies as tools for sustainable tourism development in protected and recreational areas, in a temporality perspective
- Research question:
  - How can the PBA's instruments, in interplay with sector legislations and property rights, be utilized to handle noticeable increase in nature-based tourism and outdoor recreation in a sustainable way?
  - Task 1 Review relevant literature and planning documents, Task 2 Semi-structured interviews, Task 3 arrange 2 local workshops together with Nordland CC

Besøksforvaltning – et nytt planfelt

- Økende erkjennelse at reiseliv ikke bare noe som skal markedsføres, trengs også aktiv forvaltning og planlegging
- Foreløpig er besøksforvaltning knyttet til nasjonalparker og andre store verneområder – basert på veileder fra Miljødirektoratet 2015, samt at reiselivet også begynner å fokusere på besøksforvaltning
- Også fokus på berørte lokalsamfunn med planlegging etter PBL som ramme
- Besøksforvaltning som en del av stedsutviklingen – integrert perspektiv på innbyggere og besøkende
- Nordland fylkeskommune sitt pilotprosjekt i besøksforvaltning 2018-2022 – har vist veg!

Vår tilnærming til besøksforvaltning

- Besøksforvaltning Vestnorske fjordlandskap – delområde Nærøyfjorden
- BIOTOUR-prosjektet 2016-2021
- PlanCoast-prosjektet 2016 – 2021 (Færder og Ytre Hvaler nasjonalparker)
- Samarbeid med Nordland fylkeskommune, bl.a. etterutdanningskurs i Nordland Bærekraftig besøksforvaltning og levende lokalsamfunn
- Tilsvarende kurs i Vestland i 2023
- Master-kurset Regional landskapsplanlegging og lokalsamfunnsutvikling på NMBU + masteroppgaver
- LANDTIME-prosjektet!

LANDTIME – feltarbeid

- Feltarbeid i Lofoten 4 – 6 april 2022
- Observasjoner and intervjuer (mest gruppeintervjuer med kommunen)
- Møte med 4 kommuner
  - Moskenes – 982 innbyggere (2022) + NP-forvalter Lofotodden
  - Flakstad – 1216 innbyggere (2022) – case Fredvang
  - Vestvågøy – 11 566 innbyggere (2022) – case Hauklandstranda and Uttakleiv + Lofoten friluftsråd
  - Vågan – 9 724 innbyggere (2022) – case Svolvær, Kabelvåg and/or Henningsvær
- Feltarbeid Meløy kommune med fokus på innfallsport Svartisen (Brestua) – 22 – 23 mars 2023
- Felles observasjon – møte lokale nøkkelpersoner
- Samarbeid med Nordland fylkeskommune, bl.a. felles artikkel i tidsskriftet PLAN

Bærekraftig og bruksretta besøksforvaltning

– erfaringer fra kommunal planlegging i Nordland

Artikkelen belyser erfaringer med besøksforvaltning og kommunal planlegging i Nordland og er et samarbeid mellom NMBU, TØI og Nordland fylkeskommune. Mens Hansen og Lykkja ved Nordland fylkeskommune har hatt hovedansvaret for å skrive om pilotprosjektet i besøksforvaltning, har forskerne ved NMBU og TØI hatt ansvar for å skrive om de forskningsbaserte erfaringene i Lofoten og Meløy knyttet til det pågående forskningsprosjektet LANDTIME.

Knut Bjørn Stokke
Institutt for by- og regionplanlegging, NMBU

Hanne Lykkja
Viken fylkeskommune (tidligere Nordland fylkeskommune)

Ann-Heidi Hansen
Nordland fylkeskommune

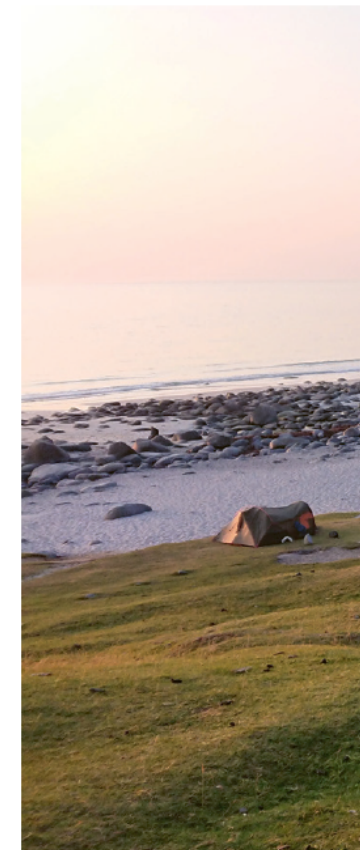
Jan Vidar Haukeland
Transportøkonomisk institutt

Inger-Lise Saglie
Institutt for by- og regionplanlegging, NMBU

Morten Clemetsen
Institutt for landskapsarkitektur, NMBU

Resultater Lofoten

- Like utfordringer i de fire kommunen, men ulike tilnærminger
- Moskenes – liten kommune med liten planleggingskapasitet – nasjonalparkforvalter lokalisert på Reine og utgjør en ekstra ressurs
- Flakstad – case Fredvang (innfallsport Lofotodden nasjonalpark)
  - Økende turisme – konflikt med kystfiske, landbruk og fastboende
  - Kommunen tatt initiativ til mulighetsstudie og områderegulering
- Vestvågøy – etablert en besøksforvaltningsgruppe i kommuneadministrasjonen – fokus på samarbeid med grendene med høyt besøkstrykk (som Hauklandstranda og Uttakleiv)
- Vågan – etablert en utvidet besøksforvaltningsgruppe med administrasjon, politikere og aktører utenfor kommunen. Integret besøksforvaltning i kommuneplanens samfunnsdel og kommunedelplan Kabelvåg. Aktiv varaordfører.

Vågan – The forerunner – todelt strategi

- A. Hastesaker med kort tidshorisont er adressert i en uformell tiltaksplan (utenfor PBL) – bl.a. pådriver for regionalt teltforbud i en felles forskrift
- B. Integrert besøksforvaltning med langsiktig perspektiv i planer etter PBL
  - Kommuneplanens samfunnsdel
  - Kommuneplanens arealdel (delvis)
  - Kommunedelplan for Kabelvåg

Mange av de unike kvalitetene innbyggerne trekker frem som attraktive for sitt bosted, er de samme som besøkende ønsker å oppleve [...] For å ivareta disse verdiene må det arbeides systematisk med besøksforvaltning, der det blir tatt hensyn til tålegrensen for lokalsamfunn, natur, landskap, kultur og lokal verdiskaping. En viktig del av besøksforvaltningen er derfor å tilrettelegge for lokale og besøkende, blant annet gjennom turveier, parkering og servicebygg. Dette er tiltak som tillates på egnede steder i planen, ut fra et besøksforvaltningsperspektiv. (65)

Vågan brukt som eksempel i ny veileder i besøksforvaltning

Ny metodikk viser effekter av kommuners arealbruk

Kan gi bedre kunnskap om utbygging og effekten på natur, sysselsetting og tjenestetilbud i hyttekommuner.

Det illustreres i en ny TØI-rapport som er laget i samarbeid med Norsk institutt for Naturforskning (NINA) og Norges Miljø- og Biovitenskapelig Universitet (NMBU).

I rapporten har forskerne utviklet en ny metodikk som kommunale og regionale forvaltningsmyndigheter kan bruke til å kartlegge hvordan turister og hytteutbygging påvirker ferdsel i naturen, sysselsetting og tjenestetilbudet i hyttekommuner. Metodikken er testet ut i kommunene Flå, Nesbyen, Krødsherad, Nore og Uvdal og Sigdal, men den utnytter eksisterende data som andre kommuner og regioner også kan bruke i sin arealplanlegging.

Resultatene viser blant annet at:

- Ferdsel rundt hyttefelt overlapper med villreinens arealer
- Ny fritidsboligbebyggelse kan føre til mer ferdsel inn i det som i dag er stille og sårbare områder
- Besøkende bidrar generelt til et bedre tjenestetilbud, men gir ikke sysselsettingseffektene som man kunne forvente
- Sysselsettingseffekt ved økt tjenestetilbud i én kommune kan komme i helt andre kommuner
- Planlegging knyttet til utbygging og tjenesteproduksjon bør løftes opp fra kommunalt til regionalt nivå
- Tilgjengeligheten til tjenester som dekker essensielle behov varierer på tvers av kommuner og befolkningssegmenter

Veileder for integrering av besøksforvaltning i planarbeid

Formål

Veilederen viser hvordan besøksforvaltning kan integreres i plansystemet for en mer helhetlig koordinering av reiselivet og den lokale samfunnsutviklingen.

Målgruppe

Veilederen er rettet mot alle som er involvert i kommunal planlegging etter plan- og bygningsloven, men også mot regionale forvaltningsmyndigheter.

Nytte

Veilederen presenterer eksempler, verktøy og ressurser som legger til rette for å jobbe med miljømessige, sosiale og kulturelle aspekter; ta hensyn til både fastboende og besøkendes behov; og være forberedt på utfordringer.

<https://www.toi.no/forskningsomrader/regional-utvikling-og-reiseliv/ny-metodikk-viser-effekter-av-kommuners-arealbruk>

Eksempel på integrering av besøksforvaltning i planstrategien (Vågan kommune)

Vågan kommune

Vågan i Lofoten er en av de kommunene som har vært tidlige ute med å integrere besøksforvaltning i kommunal planlegging (Stokke et al. 2023). De var en del av [Nordland fylkeskommune](#) (uten år) sitt pilotprosjekt på besøksforvaltning. Nå har Vågan kommune valgt å opprette et samarbeidsråd for besøksforvaltning der det sitter representanter fra Destination Lofoten, Vågan Næringsforening, næringsaktører, kommunens administrasjon, folkevalgte og Lofoten friluftsråd.

Samarbeidsrådet har som formål å koordinere Vågan kommunes samlede arbeid, strategi og tiltak innen besøksforvaltning og reiseliv.

Kommunen har integrert besøksforvaltning i plansystemet gjennom å ha besøksforvaltning som tema i kommunens planstrategi, kommuneplanens samfunns- og arealdel, i kommunedelplaner og i en egen tiltaksplan.

Planstrategi

I planstrategien beskrives besøksforvaltning som en av utfordringene det må tas hensyn til når videre planbehov skal vurderes:

Økningen i turisme har ført til økt slitasje på naturen og forsøpling på utsatte steder i kommunen, og et økt behov for tilrettelegging av parkering, sanitæranlegg og avfallshåndtering. Samtidig sees en økt ulykkesrisiko blant de besøkende, der risikoatferd kombinert med manglende lokalkunnskap fører til ulykker, skader og behov for redningsaksjoner. Besøksforvaltning har blitt et viktig tema for kommunen, for å sikre nødvendig tilrettelegging og regulering, og sørge for at lokalbefolkningen fortsetter å trives med turismen og har gode muligheter til å utvikle og drive lokal verdiskaping i dette segmentet av næring. Kommunen har per 2020 opprettet Samarbeidsråd for reiseliv og besøksforvaltning, som en arena for dialog og samskapning innen det kommunale forvaltningsarbeidet.

Det oppsummeres med at det å tilrettelegge for et tilgjengelig friluftsliv i kombinasjon med god besøksforvaltning, er et utfordrings- og utviklingsmoment i Vågan. I tillegg til å legge vekt på at en helhetlig turruteplan må være koordinert med kommunens besøksforvaltning, er det et mulig planbehov i kommende periode for en helhetlig plan for besøksforvaltning som: *ivaretar lokale naturressurser og lokalbefolkningens behov ved å tilrettelegge for nødvendig infrastruktur og tjenesteleveranser, regulerer bruk av natur og kultur, og har fokus på lokal verdiskaping.* Det er tenkt at dette skal være en strategisk plan og ikke en kommunedelplan. I omtalen av transport- og samferdselspolitikk pekes det også på at dette er et tema som må inkluderes i blant annet plan for besøksforvaltning.

Kommunen peker også på administrasjonens besøksforvaltning som ansvarlig for Regional Friluftsforskrift for Lofoten. Under beskrivelsen av regionalt plansamarbeid er det ikke bare friluftsforskriften som omtales, men også behovet for et regionalt samarbeid om planarbeid for besøksforvaltning.

Eksemplene er hentet fra [Planstrategi for Vågan kommune 2020-2023](#), sidene 19, 22, 30, 42, 46, 47).

Eksempel på integrering av besøksforvaltning i samfunnsdelen (Vågan kommune)

Kommuneplanens samfunnsdel

Vågan kommune plukker opp besøksforvaltning som tema også i kommuneplanens samfunnsdel. Under hovedmålet om å ha en bærekraftig ivaretagelse av natur, kultur og lokale ressurser er det beskrevet at kommunen vil ha: *Aktiv besøksforvaltning i egen kommune og som del av regionen, der lokale naturressurser og lokalbefolkningens behov ivaretas.* Dette skal gjøres ved:

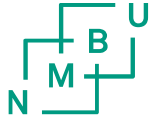
- Utvikle en langsiktig plan for besøksforvaltningen
- Tilrettelegge for nødvendig infrastruktur og tjenesteleveranser
- Regulere bruk av natur og kultur for å skape en bærekraftig utnyttelse på lang sikt
- Fokus på lokal verdiskaping i næringer som møter besøkende

Når samfunnsdelens arealstrategier beskrives, er ett av punktene for å få *en arealforvaltning som sikrer og utvikler våre natur-, kultur-, og miljøressurser på en bærekraftig forsvarlig måte* at Vågan skal få det til med *God og tydelig forvaltning av kommunens populære friluftsområder, og nyttiggjøre dette aktivt i besøksforvaltningen.*

Eksempelene er hentet fra Vågan kommunes samfunnsdel av [kommuneplanen](#), Vågan kommune 2020-2023 (sidene 12 og 14).

Feltarbeid Meløy og workshop med Nordland fylkeskommune

22-24 Mars 2023

- Observasjoner og intervjuer i Meløy kommune
- Ikke masseturisme, men ønske om å utvikle et bærekraftig reiseliv fra starten av
- Fokus på Halsa, Brestua som innfallport til Svartisen
- Meløy – ensidig industri-sted, etter nedgangen i 2015 ble reiseliv lansert som en av tre satsinger
- Kommunalt oppkjøp (og salg) og planarbeid
- Kommunedelplan for Svartisen 2019, kommuneplanens samfunnsdel 2021, pågående arbeid med arealdelen

A view to Svartisen glacier. Photo Jan Vidar Haukeland, 22th March, 2023

Planlegger en vitenskapelig artikkel om planlegging nedenfra i Halså

- Nytt feltarbeid i Halså 27 – 29 mai
- Eksempel på bottom-up planlegging med mulighetsstudie og utkast til reguleringsplan
- Utvikle reiseliv bl.a. om innfallsport til Svartisen, med ny båthavn og båttransport til Brestua
- Planlegging under stor usikkerhet og ulike temporaliteter
  - Planer om ny fylkesveivei og bru – men realisering høyst usikkert
  - Grusuttak i Fonndalen?
  - Hotellplaner ved Brestua (vedtatt reguleringsplan)

Videre arbeid

- Samarbeid med Ingo Mose – erfaringer fra Alpe-regionen
- Arbeide med felles rapport eller veileder med erfaringer med Nordland fylkeskommune
- Formidlings- og arbeidsverksted
- Planlegger nytt EVU-kurs i Bærekraftig besøksforvaltning og levende lokalsamfunn i 2025 – kunnskap fra LANDTIME
- Synergier med andre WPer og case i LANDTIME

Bilde: Bergen kommune.